Szalamander

(a) Egyszer volt, hol nem volt, az Óperenciás mocsár kellős közepén volt egy hatalmas, őshüllő tojás. A tojás fehér volt, mint a tej. A mocsár zöld a páfrányoktól, a kardéles sástól, a bambusznád levelétől és a kuruttyoló dézsaméretű békáktól, mik benne dagonyáztak. Sötött a nap, esett az eső, gőzölgött minden, amíg a szél el nem fújta a párát. A tojás száradt, szikkadt, felszínén hajszálrepedések támadtak, majd egy az öröknyári jégeső föltörte a száraz héját és — Uramfia — a nyíláson kidugta a fejét egy barna bronthosauruszocska. Hamar lerázta magáról a tojáshéjat, és nekiesett a környezetnek, hogy feltáplálja magát. Növényevő volt a szentem, és ahogy nőtt, növekedett, a fikuszlevelekkel és a pálmavirágokkal együtt benyelt minden apró kígyót és békát, ami azokon tanyázott.

Múltak a napok, hetek, hónapok és évek, s a bronthosaurusz egyre nagyobb, daliásabb lett. Kis ovális fejét magasan hordta, a fűzek koronája fölött, onnan nézett le az ichthozauruszra és a stegozauruszra, minden félelem és rettegés nélkül. Mert sárkány volt ő, a javából, és ha nem is rendelkezett metszőfogakkal, a bőre olyan vastag volt, mint a mamuthé, ami azonban még egy pár millió évvel odább volt az idők méhében.

Állatóriásunk a fejétől a farkáig 35 méter hosszú volt, a farkától a fejéig 38 yard, és ha kijött a mocsárból a legelőre, döngött a föld a lába alatt. Élt egy-kétszáz évig, párzott, tojásokat rakott, és sok sok millió évig cselekedte ezt, utódról- utódra, amíg egy nap jött a kardfogú tigris, aki fára mászott, átharapta a torkát.

Ám mielőtt az ősgyík kihalt volna, brontho-unokája hátrahagyott, az ős-sás között, egy nagy lapos, vajsárga tojást. A tojás kiszáradt, héja fölrepedt és előbújt belőle egy őskrokodilfióka, mely idővel akkorára nőtt, mint egy zsebtengeralattjáró. A hasonlat találó, mert ez az ős-kroki úgy volt kétéltű, hogy a tengervizet és az akkor formálódó folyók édesebb vizét egyformán szerette. Akkoriban hatalmas barnamedvék éltek a Budapest pesti oldalán található meszkőbarlangban, melyek bocsaikkal lehetőleg csoportosan ittak a holdfénynél a nemrég medrébe sétáló Duna vizéből, mert tartottak a bocsrabló őskrokodilustól.

Telt múlt az idő, az őskrokodilus elöregedett, már a hamut is mamuthnak mondtha, amikor utódai elhatározták, hogy elúsznak melegebb vidékekre. Az a pár, aki itt maradt, egyre kisebb és szelídebb lett, mint a galapagosi gőték vagy az iguánák. Egy nap aztán, egy kiszáradt morotva medrében kipattant burkából a kései utód, **a szalamander.**

(b) Eulália Boris, Stefánkovicsék legfiatalabb lánya igen különös teremtésnek lett volna mondható, ha a másság eltűrése, majd szeretése, végül kötelezővé tétele fölött nem kellett volna napirendre térnünk. Délelőttönként Eulália egy kőhidai csipkeverdében verte a csipkét, az éjszakai műszakban viszont határőr volt Boris, nagy davajgitárral, később pisztollyal, 1989 után pedig koronás-címeres bélyegzővel az oldalán.

A csipkeverdében éppen Don Carlos csipkegallérját gyártva Eulália azon álmodozott, hogy egy nap eljő érte egy osztrák nagytőkés vagy egy haza-improvizáló amerikai-magyar operarendező és asszonyává teszi őt. Az éjszakai műszakban, Borisként, pedig azon morfondírozott, hány, mennyi és milyen autós szendével feküdhetne egy nyoszolyára.

1989-ben, Eulália Boris egy csoportos buszkirándulással Rómába ment, hogy megnézze a Kolosszeumot, összespórolt pénzéből „Balli" topánkát és bőrdzsekit vásároljon kettős magamagának a Standa áruházban.

Pénzük a turistáknak kevés volt, a buszban összehajtogatva aludtak, a szökőkutakban mosakodtak és másnapos pizzájukat meg zsíroskenyerüket a római Borghese parkban fo-

gyasztották el, egy antik szobor árnyékában, amit fehérre lúgoztak a galambok.

A parkban Eulália Boris talált egy érvényes belépőjegyet a Borghese képtárba. „Ott hűvösebb van", gondolta, és belépett. Már az első teremben megragadta szemét, majd minden érzékét egy lepelbe félig burkolt fekvő alak, a hermafroditáé.

Az antik minta láttán most azon kezdett töprengeni, hogy az ő különbejáratú kettőssége valójában egység, hisz ő fiú is meg lány is, Eulália is meg Boris is, de nem Boris, s-sel, hanem Borisz, sz-szel, mint a Becker meg a Jeltzin. Valami azért mégsem stimmelt. Mert amíg Csipkerózsikaként boldogan verte a kőhidai csipkét az éjszakai műszakban, határőrszemként éppenséggel kiverte őt a verejték. Sípjába akart fújni, és hiányzott a fütyülője!

Szabadságot vett ki Aulália Boris, hogy utánajárjon személyisége titkának. Egy sárvári analitikus a csigák életének tanulmányozását ajánlotta, egy kenesei pszichológus genetikus skizofréniára gyanakodott, egy pestbudai pszichiáter a bajok gyökerét Eulália Boris két állásának összeférhetetlenségében kereste. Nagy volt az önmagát meg nem lelő hajadon boldogtalansága, míg egy nap a csipkeverdében találkozott a soproni vadőrrel. Mivel ketten voltak, s tanú egy sem, este a határvonalban beszéltek meg randevút. A nappali vadőr éjjel brüsszeli csipkecsempész volt. Úgy egymásba szerettek, mint két kétéltű **szalamander**.

(c) Seamus O Cennebo varázsló volt a javából. A varázslást az Aranszigeteken tanulta a mágusiskolát fenntartó szerzetesektől, kik évekkel előtte loyolai Ignác seregében szolgáltak, oldalukon karddal, nyakukban kereszttel. Aztán, a harcos szent halála után ki- bejártak Galway városából a szigetre. Már-már a sziget sarkába értek, látván az ősi település romjait, mikor egy forgószél nekicsapta a vitorláshajót a vicsorgó szikláknak. A vészben vízbe fúlt a fele szerzetes, a többiek pedig elhatározták, hogy soha többé a szigetet el nem hagyják, életüket az Istennek és a mágiának szentelik.

Iniskturknek hívták a szigetet, ahol az apát felverte tanyáját, egy terméskövekből emelt házikóban. Misét vasárnapon-

ként az ősi barlangsírban tartottak, s ehhez misebor kellett. Bár minden más alapvető szükségletüket bőven szolgáltatta a sziget: vadrozsból lehetett lisztet őrölni, vadmézet és bogyókat, gombát és éticsigát is szedtek, a sziklákról mogyorófa vesszővel és krisztustövissel halat fogtak; misebort Eirin-ról kellett hozatni. Seamus O Cennebo vitorlás sajkával szállította a misebort a nagy szigetről a kicsire és pénzt hiába is kért volna szolgálataiért — a szerzeteseknek a cinguluson függő olvasóikon kívül egyebük nem volt. Csak a varázserejük.

O Cennebo szombatonként egy ősi várrom ép pincéjében lelte a barátokat, amint azok imáik mormolása közben keverték a gőzölgő üstöt egy öles fakanállal. A főzet, megannyi herba, hernyó, pille, moha és válogatott tengeri-moszat egyvelege fogyasztóját erőssé, munkabíróvá tette; rendszeres fogyasztása elodázta az öregséget, karbantartotta a test teljes csondrendszerét; szuvas fogú, tályogos szájú, reumás barát úgyszólván egy sem akadt a közösségben.

A szerzetesek, jóllehet sok más varázsfogásra megtanították már Seamust, a főzet receptjének titkát nem árulták el neki. A borszállító cselhez folyamodott. Kölcsönadta tarkatollú papagáját a főbarátnak (aki igen kedvelte a madarakat), majd egy hónap múlva érte ment. A főzet készítésekor az apát dirigálta a belevalókat és azok adagjait: Ennyi és ennyi cickafark, ennyi és ennyi kakukkfű, harminc szem vadbors, fél-lat tölgyfamoha, egy tucat káposztalepkéből gyurmalék, és így tovább. A katlan alatt égett a tűz, a papagáj betanult mindent, és Eirin szigetén már ő dirigálta O Cennebo-nak, miből mennyit. A főzet elkészült, Seamus O Cennebo forrón kortyolgatá, és arra gondolt, hogy mi lesz vele ha hosszú életű lesz a földön, túléli fiatal feleségét, a sötét középkort, matuzsálemi papagáját is, a rengeteg esőt és a cúgos barlangokat is. A lobogó tűzbe bámult, ahol csodálatosképpen megjelent egy barnán csillogó, örökéletű gyíkocska. A papagáj fölkiáltott: **szalamander!**

1. **A képírónő.** Locarno városában élt egy középkorú kedves özvegyasszony, aki miután eltemette férjét, a grafikus Szalay Mártont, hogy az ecsetek, tégelyek, vásznak és keretek ne heverjenek parlagon, festésre adta szép fejét. Valamikor a festéshez — még a szobafestéshez is — tehetség kellett, de Szalay Margitka

idejében, századunk kilencvenes éveiben ez a követelmény már csak ballasztnak számított. Festett más is, boldog, boldogtalan, s a legnagyobb művészeknek azok bizonyultak, akik képeiket jó áron elsózták bankok, biztosítótársaságok és gazdagabb emberek házának falaira.

Margitka fantáziadús nő volt, s amit tehetségben elspórolt tőle a természet, ötletgazdagságban busásan visszafizette. Margitka matricákat ragasztott a vásznára: azokat festette át, mínium és tojásfestékkel. „Leveles" korszakában a tavaszi fákról gyűjtött leveleket, ráragasztván a borostyán, a bükk és a tulipánfa leveleit egy vékony fatáblára, amit befestett kékre, zödre, sárgára, pirosra. Aztán leemelte a leveleket — a rajzos, fehér nyomok színes háttérrel sokakat megejtettek. Locarno nem nagy svájci városka és pár éven belül már minden tizedik embernek volt SzM képe — a fölvevőkör betelt.

A kerekded özvegy ekkor elhatározta, hogy könyvet ír, olyat, amilyen még nem volt, nem a madarak, vagy a cserebogár halhatatlanságáról, nem soproni kislánykoráról (édesapja egyetemestől disszidált onnan 1956-ban), és mégcsak nem is a festészetről, melyet egykori férje mellett, és azóta több oldalról, áttanulmányozott.

Nem, Szalayné, született Szalatnay Margit, kinek dédanyja Kaffka Margittal gyerekeskedett, eredeti ötlettel állt elő. Könyvét nagy rajzlapok két oldalára írta, száz ívet tett ki a kézirat. Másolat nélkül került ez Mander úr, a locarnoi nyomdász modernizált üzemébe - prés alá. Mander persze előzőleg, egy kitűnő software és egy IBM1 P.C. segítségével lemezre tette át a kéziratot, gothikus 11 pica betűtípust szelektált hozzá, majd egyetlen példányban papíron előkészítette a korrektúrát. Margit mohón állt neki a javításnak, piros ceruzával korrigált. Elkészült éppen a kézirat felével — éjszaka volt, lefeküdt — mikor tűz ütött ki a konyhában, ami hamarjában felemésztette a kefelevonat javítatlan második felét. Az elektromos viharok ritkák Locarnóban, az Alpok láncolata az elemek packázásaitól is rendjére menti északról az embert. Az éjjeli ritka vihar azonban leszakította a villamos-huzalokat és nagy kavarodás, sok kár támadt másutt is a városban. Margit asszony nem sejthette, hogy

megsérült az a műhely is, ahol kéziratát, annak betáplált és viaszlemezre rögzített változatát őrizték: **a szála Mander.**

2. Mander úr, a nyomdász óvatos és alapos ember volt. Egykori keletnémet, ki éppen átvergődött a falon, 1966-ban, és éppen átcsúszott a rigorózus svájci állampolgártörvények sűrű szitájának apró lyukain, 1986-ban. A hatvanas évek közepén virágkertészeket kerestek Locarnóban, Mander úr, aki eredetileg nyomdász volt Lipcsében, rögvest jelentkezett. Elvégre, otthon, neki is volt egy kis konyhakertje, gyermektelen felesége, Elvira pedig bazsarózsákat nevelt az aprócska előkertben. Mander úr nagy önbizalommal látott neki segédkertészi feladatainak a város alkalmazottjaként. Néhány évvel később segédkertész, majd idővel főkertész lett. Ekkor vette bérbe Berbiller úr megüresedett csónakházát a Lago Maggiore partján, hol berendezte szíve vágyát, a Mander nyomdát. Étlap, esküvői meghívók nyomtatásával, selyemre nyomott névjegyekkel kezdte, lóversenyprogramokkal és a helybeli újság, a Locarno Harsona hetinyomásával folytatta. Kezdetben régi típusú linotipe-Fischer szedő- és nyomdagépe volt, aztán áttért a komputer szedésre. A vihar készületlenül érte, mint mindenkit. A betáplált anyag összekeveredett a komputer kis agyában, a viaszlemezt lesodorta az ablakot rámástól kivágó szél, s a menedéket kereső, szemét két kezével eltakaró Mander úr futtában agyontaposta a viaszlemezt. A kézirat nyomdai változata megsemmisült tehát.

Csatatérnek látszott a szála mander.

Mit tartalmazott a könyv? A megsemmisült második felére alig emlékezett Mander úr, mert felesége etette be a szöveget a gépbe, a. derék asszony viszont automatikusan dolgozott, csak a pontokra, vesszőkre, a szavak helyesírására, nem a mondatok értelmére ügyelt. A kéziratnak volt azonban egy lektora, aki szövegszerkesztőhöz illő alapossággal átjavította az akkor még ép gépi szöveget, s töprengett, milyen címet adjon a megjelenő kötetnek, amit a (kép)írónő, Szalayné, született Szalatnay Margit, szántszándékosan cím nélkül hagyott (habár illusztrált!). Az ötletdús asszony egyszerűen **A REGÉNY**-nek nevezte könyvét, olyan nemes stíllel, hogy Proust, Joyce és Alfred Zinger megirigyelhette volna tőle azt. Ám, már a programozáshoz is kellett a cím. Mander úr a „kétéltű" szót

választotta, a lektor, akinek a Palazzo Congresso-val szemben volt antikvár könyvkereskedése, hosszú tépelődés után a Közép-európai tavak egyik lakójáról nevezte el a könyvet. Rekonstruálni a regény elveszett második felét nem tudta Margit asszony, sem nem akarta. Összeültek hármasban, hogy immáron a nevet nyert félregény sorsa mi legyen. Az asszony kigondolta, a nyomdász kinyomtatta, a könyvkereskedő pedig az ablakaiba tette a pályázatot, melyen nagy arany betűkkel ez állt: **SZALAMANDER.**

3. **A könyvkereskedésben további felvilágosítással szolgálunk az 5000 frankos díjra vonatkozóan.**

Jöttek, kilincseltek, kérdezősködtek az érdeklődők. A kijavított félkorrektúra szövegét egy nagy album celofán védőlapjai között konzultálták. „Meghirdettük: egy fél regény (egy kettébe vágott, félbetört románc, *egy élet* várja párja éltét) befejezésére hirdettük a pályázatot. Az első 20 pályázó közül a döntőbe 3 kísérlet került, melyeknek összevont változatát, az 500 szavas summát prezentációnk: (a), (b), (c) fejezeteiben közöltük. (Lásd alább:) További pályázatokat várunk a *szerkesztőség címén.*" Ámde: az első húsz pályázó közül az egyik kilopta és megsemmisítette a **Szalamander** maradék szövegét, csupán nyolc illusztrációt hagyott az albumban. Ezek: I. egy tarajos gőte egy fóliáns tetején ül; II. kőszikla tetején rángatódzik egy lerágott gyíkfarok; III. lapos csónakban lámpás vadász foszforeszkáló krokodilszemek közé lő; IV. csíkbogarak és csíborok ebihalakra vadásznak; V. a sárkánygyík maga alá gyűri Szent György lovagot, lovastól; VI. hatalmas öreg csigaházban lakik egy ifjú hölgy, bricseszben, stukkerral az oldalán. A ház kiírása **SALA MANDER;** VII. végeláthatalan kígyózó sorban egy és ugyanazon arcú leányká(t)kat látunk — mintha Marilyn Monroe kislánykorát örökítette volna meg; VIII. egy házat látunk, keresztmetszetben: legfelül írják, legalul nyomják, középen árulják a **SZALAMANDER** című könyvet.

Margitságosság: „Kéziratom kétrészbeni megsemmisülését a kiírt pályázat eredményeképpen kivédhetném, ám ez mit sem nyomna a latban, sub specie aeternitatis. A legnagyobb dobás nem az (lenne) hogy a pályázat nyertesét megbízzuk a könyv

reprodukálásával, hanem az, hogy a könyvkereskedőt megbízzuk a nemlétező könyv eladásával."

Nyomov, a nyomdász: „Margit asszony új ötlete korszakalkotó. Máris nyomom az üres könyvet a nyolc íven, ívenként egy-egy illusztrációval, merített papíron/papírra. Hány példányt nyomok? Ezret. Bibliofil olvasóknak, íróknak számozottakat. Minden vevő a maga szalamander könyvét írhatja. Bingo."

Mit keres ma egy kedő? Kérkedő: „Itt ülök, malmozok, s már eladtam minden könyvet." Üzérkedő: „Az üres köteteket (az első százat) a címoldalon aláírattam, a képeket külön-külön. Kétszeres áron keltek csak el." Verekedő: „Az egyes számú kötetért közelharcot folytatott két amazon." Perlekedő: „Benvenuto Cellini egyik leszármazottja, Beníta Cellini asszony beperelt bennünket: az illusztrációnak használt szalamandert eredetileg nagy őse, Benvenuto, egy arany sótartóra tervezte. 10%-ot kért ezután minden eladott kötet után. Fityiszt kapott:" Tüzérkedő: „A papír gyúlékony. Egy kötet a kandallóban végezte. A címlapon, a borítón ott táncolt, lángolt két rubinszemű szalamander."

Maynooth *Sámat Obedbak*
Maynooth *Fordította: Kabdebó Tamás*

Sándor Edit munkája